

Kommittédirektiv

Stärkt skydd för den som vill separera – nya regler om bodelning och betänketid

Beslut vid regeringssammanträde den 7 november 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska se över reglerna om bodelningsprocessen och om betänketid i äktenskapsbalken. Syftet är att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för personer som vill separera och att motverka ekonomiskt våld.

Utredaren ska bl.a.

- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsgräns för bodelningsförrättningen,
- analysera och ta ställning till vilka verktyg som en bodelningsförrättare bör ha tillgång till,
- analysera och ta ställning till om det bör införas kompetenskrav för bodelningsförrättare,
- analysera och ta ställning till om möjligheterna att få ersättning enligt ersättningsgarantin för bodelningsförrättares arvode bör förbättras,
- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsfrist för när en make senast måste begära bodelning,
- analysera och ta ställning till om betänketid vid äktenskapsskillnad bör krävas i färre fall än i dag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2025.

Det behövs åtgärder för att effektivisera bodelningsprocessen och för att stärka skyddet för den som är utsatt för ekonomiskt våld

Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld och kränkningar i nära relationer är högt prioriterade frågor för regeringen. Alldeles oavsett i vilken form sådant våld förekommer, utgör det ett allvarligt samhällsproblem som aldrig kan accepteras. I juni 2024 beslutade regeringen ett åtgärdsprogram för att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026. En av målsättningarna i programmet är att stärka skyddet och stödet för den som har utsatts för våld. Det kan handla om skydd mot fysiskt våld, men också om åtgärder mot ekonomiskt våld, där kontroll och makt utövas med ekonomiska medel.

Bodelningsprocessen kan upplevas som ett hinder för den som vill lämna en destruktiv relation. Genom att fördröja bodelningen kan en make hindra den ekonomiska upplösningen, vilket kan orsaka problem och göra det svårt att hitta en ny bostad, särskilt för en ekonomiskt svagare make. En ekonomiskt svagare part i ett äktenskap kan vara särskilt sårbar om också våld förekommer eller har förekommit.

Det finns en bred samsyn om att reglerna om bodelning behöver ses över. Justitiedepartementet har hållit rundabordssamtal med riksdagsledamöter, domare och advokater samt med representanter för intresseorganisationer och akademien för att undersöka orsakerna till problemen med bodelningsförfarandena. Bland praktiskt verksamma jurister finns en samstämmighet om svårigheter med handläggningen som bl.a. orsakas av parter passivitet eller obstruktion. Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att den bör ta de initiativ som krävs för att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker bodelningsprocess och i det sammanhanget bl.a. se över möjligheten att införa en rimlig bortre tidsgräns för när en bodelningsförrättning ska vara klar (bet. 2022/23:CU6 punkt 6, rskr. 2022/23:165).

Även kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad kan upplevas som ett hinder för den som vill skilja sig, i synnerhet den som vill lämna en destruktiv relation. Reglerna om betänketid innebär att en make genom att motsätta sig en äktenskapsskillnad normalt kan fördröja äktenskapets upplösning under sex månader. Den andra maken tvingas i ett sådant fall vara kvar i äktenskapet under denna tid. På samma sätt som ingen ska

behöva ingå äktenskap mot sin vilja är det en grundläggande rättighet att få lämna ett äktenskap. Det handlar i grunden om frivillighet och om frihet.

Reglerna om bodelning och om betänketid vid äktenskapsskillnad har i allt väsentligt stått oförändrade sedan en lång tid tillbaka. Samhällsutvecklingen har inneburit att reglerna i vissa delar har kommit att framstå som föråldrade och medför att förfarandet inte lever upp till dagens förväntningar på snabbhet och enkelhet. Det kan därför konstateras att det på ett mer allmänt plan finns anledning att effektivisera processen och säkerställa att regelverket när en bodelningsförrättare anlitas är i takt med tiden.

Det finns mot den angivna bakgrunden ett behov av att se över reglerna om bodelningsprocessen och om betänketid vid äktenskapsskillnad. Det finns ett antal förbättringsåtgärder att överväga och i det följande redovisas de frågor som utredaren ska ägna särskild uppmärksamhet åt. Utredaren är emellertid oförhindrad att överväga även andra närliggande åtgärder, om det bedöms lämpligt och möjligt inom den bestämda tidsramen för uppdraget. Översynen bör grundas i de utgångspunkter som reglerna i äktenskapsbalken bygger på, nämligen tanken om jämställdhet mellan kvinnor och män och om makarnas självständighet mot varandra, samtidigt som det är viktigt att lagstiftningen skyddar den ekonomiskt svagare maken om äktenskapet upplöses (se prop. 1986/87:1 s. 39).

Uppdraget att se över regelverket om bodelningsprocessen

När ett äktenskap upplöses ska makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Bodelning behövs dock inte om makarna endast har enskild egendom och ingen av dem begär att få överta bostad eller bohag från den andra maken. (Se 9 kap. 1 § äktenskapsbalken.) Bodelningen ska göras av makarna gemensamt, och i de flesta fall genomför de bodelningen på egen hand. Om makarna inte kan enas om bodelningen kan domstolen på ansökan av någon av dem utse en bodelningsförrättare.

Bodelningsförrättaren ska i första hand försöka få makarna att komma överens. Förrättaren ska kalla makarna till ett sammanträde och vid behov upprätta en bouppteckning. Om det inte går att ena makarna, ska bodelningsförrättaren pröva tvistiga frågor och bestämma om bodelningen. Förrättaren har rätt att få arvode och ersättning för sina utgifter. Arbetet bekostas som huvudregel av makarna gemensamt. En make som är missnöjd

med bodelningen kan klandra den genom att väcka talan i domstol. (Se 17 kap. 1, 5–7 och 8 §§ äktenskapsbalken.)

Även när ett samboförhållande upphör ska samboegendom fördelas mellan samborna genom bodelning, om någon av dem begär det (se 8 § sambo-lagen). Reglerna om bodelningsförrättare gäller då på motsvarande sätt. Bodelning ska också göras om ett äktenskap eller ett samboförhållande upphör med anledning av att en make eller sambo avlider.

En tidsgräns för bodelningsförrättningen

Det förekommer att bodelningsprocesser drar ut på tiden, ibland flera år. En utdragen bodelning kan medföra ekonomiska problem av olika slag och ofta leda till att det blir svårt att ordna ett nytt boende. En utdragen process kan dessutom innebära stora kostnader för bodelningsförrättarens arbete, vilket belastar makarna. En snabb och effektiv process kan i stället många gånger underlätta för makarna att gå vidare i livet.

I vissa fall kan det finnas godtagbara skäl till att processen tar lång tid. Förmögenhetsförhållandena kan vara komplicerade och det kan vara svårt att reda ut vilka tillgångar och skulder makarna har. Men det förekommer också att ena maken förhalar processen, ibland i syfte att utöva påtryckningar och makt över den andra eller för att undanhålla egendom som en form av ekonomiskt eftervåld, dvs. sådant våld som fortsätter efter att den vålds-utsatta lämnat relationen. Även långsam eller på annat sätt bristfällig handläggning av en bodelningsförrättare kan vara ett skäl till att bodelningen drar ut på tiden.

Det finns i dag inte någon gräns för hur lång tid en bodelningsförrättning får ta. Makarna ska kunna utgå från att bodelningsförrättaren handlägger bodelningen effektivt och utan onödigt dröjsmål, och förrättaren ska kunna kräva att makarna deltar aktivt utan att förhala eller obstruera. En tidsgräns för förrättningen skulle kunna utgöra en tydlig signal till såväl makarna som förrättaren om när bodelningen senast förväntas vara klar och därigenom bidra till en mer målinriktad handläggning. Det är viktigt att en tidsgräns utformas så att den inte verkar normerande för de mindre processerna, samtidigt som den lämnar tillräckligt utrymme för förrättaren att hantera mer komplexa processer. En längre tid än ett år framstår i de allra flesta fall inte som rimlig. Snarare bör det som utgångspunkt gå snabbare än så.

För att en tidsgräns ska vara effektiv måste det finnas en verkningsfull rättsföljd när gränsen passeras. Olika sådana kan tänkas. En följd skulle kunna vara att bodelningsförrättaren åläggs att till domstolen ange skäl för den utdragna handläggningen eller att begära anstånd för att få slutföra bodelningen. Det skulle kunna innebära ett tydligt incitament för bodelningsförrättaren att genomföra bodelningen i rätt tid. Även andra följder kan komma i fråga. Det kan finnas anledning att jämföra med hur långsam handläggning eller bristande medverkan från parter hanteras i andra sammanhang. Olika följder kan finnas beroende på vem som är orsaken till fördröjningen. Det är viktigt att en reglering i sin helhet är ändamålsenligt utformad och att den inte missgynnar en ekonomiskt svagare part.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsgräns för bodelningsförrättningen, och om en tidsgräns föreslås, ta ställning till när tidsgränsen bör infalla och följden av att gränsen passeras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Bodelningsförrättarens verktyg

Vid bouppteckningen ska varje make uppge sina tillgångar och skulder (17 kap. 5 § äktenskapsbalken). Makarna är också skyldiga att redovisa för sin egendom tills bodelning förrättas och lämna de uppgifter som kan vara av betydelse vid bodelningen (9 kap. 3 § äktenskapsbalken). Om någon av makarna inte medverkar finns ett antal tvångsmedel som bodelningsförrättaren eller den andra maken kan använda. Bodelningsförrättaren kan till exempel begära att domstolen ska förelägga en make att uppge sina tillgångar och skulder vid hot om vite. Vidare kan en make begära att den andra ska bekräfta riktigheten av en upprättad bouppteckning under ed inför domstolen. (Se 17 kap. 5 § äktenskapsbalken.) En make kan också ansöka om att domstolen ska ställa den andra makens egendom under förvaltning (9 kap. 8 § äktenskapsbalken). Såvitt kan bedömas används dock tvångsmedlen inte i någon större utsträckning. Det har i olika sammanhang diskuterats vilka andra tvångsmedel som skulle kunna bidra till en mer effektiv process (se t.ex. Ds 2005:34 Några bodelningsfrågor, där det bl.a. förs fram att bodelningsförrättare borde kunna kalla parterna till sammanträde med hot om vite).

För att säkerställa att en bodelning kan genomföras inom rimlig tid och till en rimlig kostnad är det viktigt att de verktyg som står till bodelnings-

förrättarens förfogande är effektiva, ändamålsenliga, enkla att använda och inte innebär onödiga kostnader. Olika skeden i processen kan kräva olika åtgärder. Bodelningsförrättaren bör ha möjlighet att successivt agera med skarpare medel mot en part som inte medverkar eller på annat sätt försöker förhindra en effektiv handläggning, t.ex. genom att inte upplysa om tillgångar som finns utomlands.

En ytterligare åtgärd för att förmå parterna att medverka till en effektiv handläggning skulle kunna vara att skärpa reglerna om fördelning av kostnader för bodelningsförrättarens arbete. I dag betalas kostnaderna av makarna med hälften vardera. Förrättaren kan dock bestämma en annan fördelning, bl.a. om den ena maken genom vårdslöshet eller försummelse har orsakat de ökade kostnaderna. Möjligheten används emellertid inte i tillräckligt stor utsträckning. En förändring i regleringen skulle kunna innebära att kostnadsfördelningen kan användas som ett effektivare påtryckningsmedel mot en make som fördröjer förfarandet. En rimlig utgångspunkt bör vara att en make som orsakar kostnader genom att inte medverka eller på annat sätt förhålla handläggningen bör stå för den kostnadsökningen.

Bodelningsförfarandet bygger på den familjerättsligt grundade principiella skyldigheten för en make att lämna upplysningar om sina tillgångar och skulder till bouppteckningen (jfr NJA 2013 s. 602). Effektiviteten i förfarandet förutsätter dock att makarna också fullgör denna skyldighet. En åtgärd som skulle kunna bidra till att säkerställa en effektiv handläggning är att i vissa situationer låta bodelningsförrättaren på egen hand hämta in information från myndigheter och privata aktörer om makarnas förmögenhetsförhållanden. Det skulle exempelvis kunna vara aktuellt om en make inte själv uppfyller sin informationsskyldighet. Eftersom sådana uppgifter skulle kunna omfattas av sekretess eller tystnadsplikt behöver samtidigt skyddet för den personliga integriteten beaktas och en sådan befogenhet ges en välvägd avgränsning.

Även i övrigt kan det finnas behov av ändringar som skulle innebära en mer effektiv och flexibel hantering av bodelningsprocessen. Det kan exempelvis vara fråga om att möjliggöra för bodelningsförrättare att besluta om bodelning utan att kalla parterna till sammanträde, något som inte är möjligt i dag.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till vilka verktyg som en bodelningsförrättare bör ha tillgång till,
- analysera och ta ställning till om det bör införas striktare regler för hur kostnaderna för bodelningsförrättarens arbete kan fördelas, så att en make som inte medverkar får betala en större del av kostnaderna,
- analysera och ta ställning till om det bör införas en rätt för bodelningsförrättaren att hämta in uppgifter om makarnas förmögenhetsförhållanden från andra, och i så fall göra en integritetsanalys,
- analysera och ta ställning till om och i så fall under vilka förhållanden bodelningsförrättaren bör kunna besluta om bodelning utan att kalla parterna till ett sammanträde, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Anslutningsklander

En make som är missnöjd med en bodelningsförrättares bodelningsbeslut kan klandra beslutet genom att väcka talan om det i domstol. Det måste ske inom fyra veckor från att maken delgetts bodelningen (17 kap. 8 § äktenskapsbalken). Det förekommer att bodelningar klandras trots att båda makarna kunde ha nöjt sig med utfallet, om de visste att den andra också nöjde sig. Osäkerheten kring hur den andra maken agerar kan alltså medföra att en make klandrar bodelningen för säkerhets skull. Svaranden i en klanderprocess kan inte framställa egna yrkanden om ändring till sin fördel (se NJA 2008 s. 740). Den som inte klandrat bodelningen riskerar därför att hamna i en domstolsprövning som endast kan medföra ändringar till nackdel för honom eller henne.

Klander som sker för säkerhets skull bidrar till onödiga domstolsprocesser och fördröjer bodelningens avslut. Det innebär också ytterligare konflikter och kostnader för parterna.

En möjlighet att komma till rätta med detta skulle kunna vara att införa en förlängd frist för att klandra bodelningen om motparten har klandrat den, liknande den som gäller vid överklaganden av domar i tvistemål (50 kap. 2 § rättegångsbalken). En sådan frist skulle kunna bidra till att minska antalet klanderprocesser och till att jämna ut styrkeförhållandet mellan parterna vid en domstolsprövning.

Utreddaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det bör införas en förlängd frist för att klandra bodelningsförrättarens bodelningsbeslut när den andra parten har klandrat beslutet, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Verkställighet av bodelningsförrättarens beslut

Bodelningsförrättarens bodelningsbeslut utgör inte en exekutionstitel, dvs. ett beslut som kan läggas till grund för verkställighet. Om en make inte frivilligt betalar bodelningslikvid eller lämnar ut egendom enligt förrättarens beslut måste den andra maken därför vända sig till Kronofogdemyndigheten eller tingsrätten för att utverka en exekutionstitel, innan verkställighet kan ske. Det innebär ytterligare kostnader och tid.

En åtgärd för att förkorta processen skulle kunna vara att låta bodelningsförrättarens bodelningsbeslut utgöra en exekutionstitel. En make skulle då kunna vända sig direkt till Kronofogdemyndigheten för att få den verkställd. Samtidigt kan det finnas invändningar mot en sådan reglering. Parternas rättssäkerhet och möjlighet att framföra invändningar mot bodelningen måste beaktas. Dessutom är bodelningsbeslutet i allmänhet inte utformat som en förpliktelse att lämna ut viss egendom, vilket är en förutsättning för att Kronofogdemyndigheten ska kunna verkställa beslutet. Att utforma beslutet med förpliktelser kan vara förenat med ytterligare kostnader.

Utreddaren ska därför

- analysera och ta ställning till om bodelningsförrättarens bodelningsbeslut bör utgöra en exekutionstitel, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Ersättningsgarantin till bodelningsförrättare

Att genomföra en bodelning med hjälp av en bodelningsförrättare kan vara kostsamt. Det gäller särskilt som det inte går att få rättshjälp för ombudskostnader annat än om bodelningen klandras i domstol. För en ekonomiskt svagare make kan det därför vara svårt att över huvud taget genomföra en bodelning, särskilt om den andra maken sätter sig på tvären. I förlängningen kan det innebära att maken får svårt att tillvarata sin rätt.

I vissa fall kan domstolen besluta om ersättningsgaranti. Garantin innebär att ersättning för bodelningsförrättarens arbete om högst fem timmar kan

betalas av allmänna medel (17 kap. 7 a § äktenskapsbalken). Att garantin har den begränsningen har förklarats med att bodelningsförrättaren bör kunna slutföra bodelningen inom denna tid, om det saknas tillgångar i boet. Om det däremot finns tillgångar, bör förrättaren kunna ta risken att arbeta vidare, utan att behöva kräva förskott. (Se prop. 1996/97:9 s. 132.)

Avsikten har varit att ersättningsgarantin i första hand ska tillämpas när den make som har mest egendom vägrar att medverka till bodelning och den andra maken därför inte kan få ut sina tillhörigheter och inte heller i övrigt har egna medel att bekosta en bodelning med (prop. 1996/97:9 s. 229). Det har mot den bakgrunden ansetts att endast den ena maken kan beviljas ersättningsgaranti (se RH 1999:91 och RH 1999:130).

För att en make ska beviljas ersättningsgaranti krävs att det är skäligt med hänsyn till makens ekonomiska och personliga förhållanden samt omständigheterna i övrigt (17 kap. 7 a § äktenskapsbalken). I förarbetena till bestämmelsen anges att en ansökan inte bör bifallas om makens ekonomiska förhållanden är sådana att inkomsterna överstiger hälften av det gränsvärde som berättigar till rättshjälp (prop. 1996/97:9 s. 229). För att garantin ska beviljas får en make alltså inte ha en årsinkomst som överstiger 130 000 kr. För att ersättning enligt garantin ska betalas ut krävs dessutom att maken har en andel i boet som efter avdrag för skuldtäckning är värd mindre än 100 000 kr. Beloppsgränserna har gällt oförändrade sedan slutet av 1990-talet.

Ersättningsgarantin är viktig för att en ekonomiskt svagare make ska kunna ta tillvara sin rätt och möjliggör för en bodelningsförrättare att påbörja sitt arbete utan att behöva begära förskott för arvode från den som inte kan betala. Den allmänna prisutvecklingen i samhället har dock medfört att ersättningsgarantin numera kan komma i fråga i långt färre fall än vad som ursprungligen var avsett. De senaste åren har garantin beviljats i ett par hundra fall per år, och av dem har endast omkring en tredjedel i slutändan fått en utbetalning enligt garantin. Det är alltså fråga om mycket få fall. Ersättningsgarantin har också kritiserats för att omfatta för få timmars arbete och att det, även om det inte finns några tillgångar i boet, inte går att slutföra förrättningen inom den tiden. Mot den angivna bakgrunden finns det skäl att undersöka om möjligheten att få ersättningsgaranti bör förbättras.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om möjligheterna att få ersättning enligt ersättningsgarantin bör förbättras, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Bodelningsförrättares kompetens

Den som utses till bodelningsförrättare ska vara lämplig för uppdraget. Något krav på särskild erfarenhet eller kunskap anges dock inte i lagen. Vanligtvis förordnas en advokat att vara bodelningsförrättare, men även andra kan komma ifråga för uppdraget.

Det är viktigt att bodelningsförrättares arbete håller hög kvalitet och att den som förordnas har den kunskap och erfarenhet som krävs. Ett sätt att säkerställa kompetensen skulle kunna vara att tydligt reglera vilka krav som ska gälla för de som utses. Det kan exempelvis handla om att uppdraget förbehålls advokater, biträdande jurister på advokatbyråer och andra med särskild erfarenhet på området. Det kan också handla om att ställa krav på särskild utbildning och fortbildning för att få åta sig uppdrag som bodelningsförrättare eller vidta andra kunskapshöjande åtgärder om bland annat våld i nära relationer.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om regler om kompetenskrav ska införas för bodelningsförrättare och vad som i så fall bör krävas,
- analysera och ta ställning till om det finns behov av utbildning och fortbildning och hur den i så fall kan anordnas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

En frist för när en make senast måste begära bodelning

Lagstiftaren har utgått från att bodelning sker i nära anslutning till skilsmässan. Sålunda anges att bodelning med anledning av äktenskapsskillnad ska förrättas när äktenskapet har upplösts (9 kap. 4 § första stycket äktenskapsbalken). Någon tidsfrist för att framställa en begäran om bodelning finns dock inte i lag. Eftersom anspråk på giftorätt – och därmed rätten att erhålla bodelning – inte heller är föremål för preskription kan det förekomma att bodelningar genomförs efter mycket lång tid (se t.ex. NJA 2009 s. 437, där en make som påkallat bodelning tio år efter äktenskapsskillnad inte ansågs ha förlorat den rätten). En make som utan någon rimlig förklaring, under lång tid underlåter att begära bodelning kan dock i vissa fall

anses ha nöjt sig med den faktiska fördelning som skett och förlora den rätten (se t.ex. NJA 1993 s. 570, där en make hade dröjt 24 år med att påkalla bodelning, jfr dock NJA 2024 s. 244).

Att genomföra en bodelning lång tid efter äktenskapsskillnaden kan till att börja med leda till problem för den make som har inrättat sig efter en faktisk fördelning av egendomen. Dessutom kan det innebära svårigheter att reda ut vilka tillgångar som ska omfattas av bodelningen och leda till onödiga tvister mellan makarna eller deras rättsinnehavare. Det kan t.ex. vålla problem i förhållande till andra vid eventuell framtida försäljning, när den fullständiga rätten till egendomen ska visas. Om bodelning inte har skett krävs ofta samtycke från den tidigare maken vid överlåtelse av fast egendom som är giftorättsgods eller som utgjort makarnas tidigare gemensamma bostad. Det innebär en betydande inskränkning av den förfoganderätt som normalt tillkommer den som äger egendom.

Som jämförelse kan det hänvisas till reglerna om sambor, där en begäran om bodelning måste göras inom ett år från det att samboförhållandet upphörde. Därefter går rätten till bodelning förlorad. Samma frist gäller som huvudregel för anspråk på övertagande av den gemensamma bostaden. Tidsfristerna har motiverats av sambornas behov av att kunna bedöma sin ekonomiska situation och planera för framtiden (prop. 2002/03:80 s. 35).

De skäl som har anförts till stöd för en tidsfrist i samboförhållanden gör sig också gällande mellan makar. Mot bakgrund av de problem som kan uppstå till följd av en försenad bodelning framstår det som lämpligt att överväga om en tidsfrist bör införas även när det gäller en begäran om bodelning efter äktenskapsskillnad.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsfrist för makar att begära bodelning, och om en frist föreslås, ta ställning till hur lång fristen ska vara, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad

Makar som är överens om att äktenskapet ska upplösas har rätt till omedelbar äktenskapsskillnad. Om båda makarna begär det eller om någon av dem bor tillsammans med ett eget barn under 16 år som står under den

makens vårdnad ska dock betänketid gälla. Betänketid gäller också om endast en av makarna vill att äktenskapet ska upplösas. Kravet på betänketid gäller däremot inte om makarna lever åtskilda sedan minst två år, eller i vissa andra särskilda fall, bl.a. vid tvångs- och barnäktenskap. Betänketiden, som är sex månader, löper från det att makarna gemensamt ansöker om äktenskapsskillnad eller när den ena makens yrkande delges den andra maken. Om ingen av makarna har framställt ett yrkande om äktenskapsskillnad inom ett år från betänketidens början, har frågan om äktenskapsskillnad fallit. (Se 5 kap. 1–5 §§ äktenskapsbalken.)

Kravet på betänketid har motiverats dels av hänsyn till den ingripande betydelse en äktenskapsskillnad får för barn, dels av hänsyn till den make som inte vill skiljas (prop. 1973:32 s. 110–112). Betänketiden har också ansetts kunna minska risken för förhastade skilsmässor.

Reglerna om betänketid innebär samtidigt att en make, genom att motsätta sig äktenskapsskillnad, kan fördröja äktenskapets upplösning under sex månader. När det har förekommit våld och andra kränkningar i relationen är det svårt att motivera förekomsten av ett sådant hinder mot en snabb äktenskapsskillnad. Även för barn som lever i den våldsamma relationen kan en snabb äktenskapsskillnad vara viktig. Det kan alltså ifrågasättas om den nuvarande ordningen i alla lägen är rimlig. Det kan också finnas skäl att överväga om reglerna om betänketid bör avskaffas i liknande situationer, eller i det fall ingen av makarna bor tillsammans med eget barn.

Vid utformningen av reglerna är det angeläget att upprätthålla principen om att den som vill skiljas ska kunna göra det utan att behöva anföra några skäl. Det är därför viktigt att en eventuell ny reglering kring betänketiden utformas så att domstolarna, för att avgöra om betänketid ska gälla, inte behöver göra någon prövning av makarnas personliga förhållanden eller efterforska orsaken till skilsmässan (jfr prop. 1973:32 s. 116).

Utredaren ska därför

- gå igenom de argument som talar för respektive emot kravet på betänketid,
- analysera och ta ställning till om kravet på betänketid bör avskaffas i vissa situationer, exempelvis när ingen av makarna bor tillsammans med ett eget barn eller när det förekommit våld eller andra kränkningar i relationen, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Förslagens konsekvenser ska redovisas enligt vad som anges i kommitté-förordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. Utredaren ska föreslå en finansiering i de delar där redovisade förslag innebär ökade kostnader för det allmänna. I de delar där förslagen innebär besparing för det allmänna ska utredaren beskriva och beräkna de minskade kostnaderna.

Utredaren ska genomgående ha ett jämställdhetsperspektiv i den analys som görs och redogöra för hur arbetet bidrar till det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (skr. 2016/17:10). Vidare ska all statistik som utredaren redovisar vara köns- och åldersuppdelad. Om förslagen inte bedöms ha betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män ska detta motiveras. Utredaren ska även genomgående ha ett funktionshinders- och barnrättsperspektiv och beskriva konsekvenserna av föreslagna åtgärder för barn, i enlighet med bl.a. barnkonventionen.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska, i den utsträckning som det bedöms lämpligt, undersöka och beskriva hur de frågor som uppdraget omfattar behandlas i några länder som är jämförbara med Sverige, främst de nordiska länderna.

Under uppdraget ska utredaren inhämta synpunkter och upplysningar från myndigheter och organisationer i den utsträckning det bedöms lämpligt.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår i Regeringskansliet och utredningsväsendet.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2025.

(Justitiedepartementet)